

**DIE LIBELLELARVEN DEUTSCHLANDS UND FRANKREICHS. HANDBUCH FÜR
EXUVIENSAMMLER**

Harold Heidemann & Richard Seidenbusch (1993). Verlag Erna Bauer, Kelttern. ISBN: 3-9801381-4-3. 389 pp. Prijs: DM 48,—.

De afgelopen zomer is dan voor het eerst in West-Europa een boek uitgekomen dat alleen gaat over de determinatie van libellelarven en waarin alle libellesoorten van Nederland zijn opgenomen. Weliswaar moet hierbij worden aangetekend dat de schrijvers van het huidige boek niet zeker weten of het boek —gezien mogelijke geografische variatie— voor determinatie van libellelarven in Nederland kan worden gebruikt. Gezien het feit dat het boek wel geldig is voor België en Noord-Duitsland is de kans echter zeer groot dat de meeste in dit boek genoemde kenmerken ook op de Nederlandse libellelarven van toepassing zullen zijn.

Het eerste deel van het boek begint met aanwijzingen hoe het boek het best gebruikt kan worden. Voor een belangrijk deel van de in het boek gebruikte kenmerken wordt bijvoorbeeld het gebruikt van een binoculair

sterk aangeraden. Dit wordt gevolgt door een beschrijving van het uiterlijk van libellenlarven en een uitgebreide lijst van termen die in het boek gebruikt worden. Verder wordt een hoofdstuk gewijd aan het leven van de libellelarf, evenals aan het verzamelen en bewaren van de larvehuidjes. Daarbij wordt opgemerkt dat larvehuidjes bruikbaar bewijsmateriaal kunnen zijn voor het ter plaatse voortplanten van soorten; met als belangrijk voordeel dat er daarvoor geen dieren hoeven te worden gevangen of gedood. Het eerste deel wordt besloten met een hoofdstuk over enkele vraagstukken met betrekking tot de nomenclatuur. Daarin motiveren de auteurs, op grond van argumenten met betrekking tot de morfologie van de larven, waarom voor enkele soorten andere dan de meest gebruikelijke wetenschappelijke namen gebruikt worden. Een van de radicaalste stellingen is dat de er geen grenzen (zouden) bestaan tussen de genera *Erythromma* en *Cercion*. Volgens de auteurs dient daarom dat laatste genus te komen vervallen, waardoor *Cercion lindenii* dan *Erythromma lindenii* gaat heten. De toekomst zal moeten uitwijzen of deze suggestie gesubstantieerd zal kunnen worden.

Het tweede deel van het boek —ruim 300 pagina's— bevat de determinatietabellen voor de 90 in het boek besproken libellesoorten. Voor zes grotere genera zijn tabellen tot op de soort opgenomen. In de overige gevallen zijn er —met name bij nauwverwante soorten— geen tabellen opgenomen. In die gevallen kunnen de bij die soorten opgenomen genummerde deeltaksten (als een soort tabel) met elkaar vergeleken worden. In tegenstelling tot vroegere determinatiewerken wordt hier adequaat ingegaan op intraspecifieke variatie van kenmerken bij larven. Door dit onderdeel meer dan eerdere auteurs te benadrukken zijn een aantal oude kenmerken komen te vervallen, zoals de vorm van het supracoxaaluitsteeksel op de prothorax bij de *Aeshnidae*, en worden een fors aantal nieuwe, constant optredende kenmerken opgevoerd. Verscheidene van die nieuwe kenmerken zijn niet makkelijk te zien (grote vergrotingen of het zeer nauwkeurig meten van verhoudingen zijn daarvoor noodzakelijk) maar deze kenmerken lijken wel tot een juiste determinatie te kunnen zorgen. Auteurs menen zelfs een constant kenmerk gevonden te hebben voor het onderscheid van de larven van *Coenagrion puella* en *C. pulchellum*. Betreffend kenmerk is echter zeer obscuur, en jammer genoeg ontbreken van dit kenmerk tekeningen in niet onder dekglasjes geplette toestand. Het enige probleem dat de schrijvers voorsnog niet hebben kunnen oplossen is het onderscheid tussen de larven

van *Sympetrum meridionale* en twee andere *Sympetrum* soorten.

Het boek is zeker baanbrekend te noemen en zal ongetwijfeld een belangrijke stimulans vormen om meer aandacht aan de larvenhuidjes en de oecologie van de larven te gaan besteden. Toch wil ik hier nog twee punten van kritiek opvoeren, punten die het boek minder gebruiksvriendelijk maken dan mogelijk was geweest. De belangrijkste praktische bezwaren van het boek zijn het feit dat er in de tekst relatief weinig naar de figuren achterin het boek wordt verwezen en dat de sleutels lang niet altijd tot op de soort gaan. Door het eerste feit wordt men gedwongen veel in het boek te bladeren op zoek naar mogelijke bij de tabel-lemma's passende figuren. Het tweede feit lijkt door de schrijvers te zijn opgelost door kenmerken in de soortbesprekingen te nummeren. Dat had redelijk kunnen werken als ze de meest doorslaggevende kenmerken als eerste hadden genoemd, iets wat echter niet is gebeurd.

Een laatste bezwaar van het boek is dat de auteurs niet alle, ongebruikelijke, veranderingen in de naamgeving en taxonomie hebben toegelicht. De namen *Orthetrum caerulescens* (i.p.v. *coerulescens*) en *Erythromma najas* (i.p.v. *najas*) zijn (neem ik aan) oude spellingswijzen, waarschijnlijk uit de oorspronkelijke beschrijvingen. Waarom werd besloten deze namen weer van stal te halen? Als deze veranderingen met redenen waren omkleed zou het een bijdrage tot een discussie over de geldigheid van de oude of nieuwe spellingswijze hebben kunnen leveren. Nu is het slechts een idiosyncrasie die bij de gebruikers van het boek tot de nodige verwarring zal kunnen leiden. Verder is ook onduidelijk of de (tamelijk ongebruikelijke) beslissing de *Corduliinae* als subfamilie van de *Libellulidae* op te nemen op praktische tabeltechnische redenen is gestoeld of diepere gronden heeft.

Marcel Wasscher